X. évfolyam. 8–9. szám. 1908. aug.–szept. hó.

MAGYAR SIKETNÉMA-OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Előfizetési ár:	Felelős szerkesztő:	Szerkesztőség
Egész évre:	GÖNCZI GYULA.	és kiadóhivatal:
Tagok számára . 7 kor.	Kiadó és laptulajdonos:	Kecskemét,
Mások számára 12 kor.	a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.	Templom-utca 95. szám.

Tartalom: Búcsúszó. Németh László. — Örökség. Gönczi Gyula. — Jegyzőkönyv a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1908. junius 29-iki közgyűléséről. — A változatosság jelentősége és fontossága a siketnémák oktatásánál. Szobolovszky István. — A siketnéma hangbeszédje természetes összefüggésében a jelnyelvvel. Schneider M. Forditotta Schulmann Adolf. — Hill „Anleitung“ cimű műve és ennek hatása a siketnéma-oktatásügyre. Reuschert E. Forditotta Erdős István. — Vegyesek.

Búcsúszó.

Az 1898-dik esztendő vége felé, tehát körülbelül 10 évvel ezelőtt, *Váradi Zsigmond* barátommal egy felhivást intéztünk a gyógypedagógiai oktatásügy akkori vezető férfiaihoz. Arra kértük őket, legyenek segitségünkre abban a törekvésünkben, hogy oktatásügyünk előbbrevitelére egy szaklapot állithassunk fel.

Jól lehet azért, hogy oktatásügyünk akkor szaklap nélkül volt, vagy talán az irántunk érzett bizalomból is, de kartársaink a legnagyobb készséggel teljesitették kérésünket s igy az 1899. év február havában megjelent a *„Gyógypedagógiai Szemle“*, amelynek felelős szerkesztője én lettem. Tiz esztendeig voltam tehát e lapnak szerkesztője.

Nehéz körülmények között sok küzdelemmel állottam szemben e 10 év alatt, de mindig a kartársak odaadó támogatása, meleg szeretete kisért. Most, midőn ugyancsak a kartársak bizalmából, megtisztelő szeretetéből a Siketnéma-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének elnökévé választattam s e laptól búcsúzom, amelynek bölcsőjét ringattam, amelynek egy évtizeden keresztül való ápolása mellett a kartársi szeretetnek oly sok szép megnyilvánulásával találkoztam: nehéz szivvel veszem kezembe a tollat, hogy a búcsúszót megirjam.

De meghajlok a megtisztelő bizalom előtt s az elnöki széket elfoglalván — kartársaim akarata szerint — a szerkesztői tollat lapunk egyik régi lelkes munkatársának, *Gönczi Gyula* barátomnak adom át.

Ügyünk s kartársaim iránt érzett igaz szeretet vezérelt a lefolyt 10 esztendő alatt, amelynek bőséges jutalmát látom most kartársaimnak irántam nyilvánuló megtisztelő szeretetében.

Fogadja mindenki, aki lapunk iránt e 10 esztendő alatt rokonszenvet mutatott, jóságáért a leghálásabb köszönetemet. Különösen szivből mondok köszönetet *Váradi Zsigmond* barátomnak, aki 5 éven keresztül hűséges szerkesztő és kiadó társam volt és *Borbély Sándor* barátomnak, aki lapunk megalapitásától kezdve szellemi munkálkodása mellett az anyagi gondokat is segitett nekünk megosztani.

Szeretettel kérem minden kartársamat, hogy gyarlóságaimat elnézve, újabb állásomban is legyenek segitő társaim s mig ügyünknek élek, tűntessenek ki továbbra is eddig tapasztalt megtisztelő bizalmukkal és szeretetükkel. Isten velünk!

Kecskemét, 1908. évi szeptember hó 1-én. **Németh László.**

Örökség.

Az ősi föld védelmezése nemcsak dicsőség, hanem kötelesség is. Az atyáink által szerzett javak eltékozlása vétkes könnyelműség, de épségben való megtartásuk érdem. Amit elődeink szereztek, vagy nemes munkájuk, nagy fáradozásuk jutalmául kitüntetésképp nyertek, azt nekünk, utódoknak, veszni hagynunk nem szabad, nem lehet.

Régi jogaink védelmezése az örök igazság szolgálása. Az igazság útja sokszor tüskés, de egyenes. Járása nehéz, fárasztó és hosszadalmas, de előre visz. Aki letér róla, görbe ösvényeken jár; nagy javakban, titkos örömökben lehet része, de lelket üditő forrásra sohasem talál.

A mi örökségünk királyi ajándék. Száz évesnél öregebb irásunk van róla. Ez az irás elődeink, a magyar siketnéma-oktatás atyáinak nemeslevele. Ezzel a levéllel kezünkben évek óta járjuk kálváriánk útját. Szolgáivá szegődtünk az igazságnak, védjük jogainkat. Öröklött javaink igazságába vetett hitünk tántorithatatlan. Szent meggyőződésünk, hogy ami elődeink tulajdona volt, ahoz isteni és emberi törvény szerint jussunk van. Ezt csak erőszak veheti el tőlünk. Le nem mondunk róla soha.

A magyar siketnéma-oktatás munkásainak királyi bőkezűségből származott tulajdonukhoz való jogát kilenc évtizeden keresztül senki kétségbe nem vonta. Hogy volt, ma is mindenki elismeri. Csak azt vitatják némelyek, hogy *nekünk* nincs jussunk hozzá; miránk, utódokra, nem szállhat az örökségképen. Ebből csinálnak vitás kérdést, amelyet ilyforma okoskodással vélnek elintézni: száz év előtt a siketnémák váci, *akkor egyetlen intézet tanárai részére adományozott jogok nem szolgálhatnak a siketnémák tanitásával most foglalkozók összeségének*

jogforrásul. Ebben az okoskodásban nincs logika. Helyét meg nem állja. Tarthatatlan. Ezért itélkezés alapját nem képezheti.

1802-ben a váci intézet részére kiadott *legfelsőbb útasitás* két rendbeli intézkedést tartalmaz. Az egyik az intézet és a növendékek anyagi ellátásáról gondoskodik, a másik a tanárok javadalmazását fejedelmi bőkezűséggel biztositja és emberbaráti, fáradságos munkájukért kiváltságos jogokban részesiti őket. Mig az első rendbeli intézkedések anyagi okoknál fogva — mert alapjukat közadakozásból származott alapitványok képezik — természetszerűleg hozzá vannak nőve a *váci* intézethez s más intézetre és növendékekre át nem ruházhatók, — addig az első tanároknak a második rendbeli intézkedés által nyert jogaik a jogfolytonosság alapján kiterjesztettek mindazokra a férfiakra, kik ezután siketnémák oktatásával foglalkoztak. E jogok személyi jogok, melyek ma is megilletik mindazokat, akik a magyar siketnéma-oktatás gyakorlati szolgálatában állanak, függetlenül attól, hogy a váci intézetnél működnek-e, ott nyertek-e első izben alkalmazást s később más helyre kerültek onnan, vagy történetesen mindjárt más városban kezdették meg s folytatják ugyanazt a munkásságot. Oly természetes következménynek tekintetett ez, hogy amikor hazánkban a váci intézeten kivül más intézetek is keletkeztek, az azokban működő tanárok eleinte részesei lettek váci kartársaik jogainak. Csak a kilencvenes években akadtak oly kicsinyeskedők, akik megirigyelték tőlünk az ősi jogot és vitássá tették jussunkat. Hogy pedig egymásnak semmit szemére ne vethessünk, a *kezdetben egyetlen intézet* mai munkásait is megfosztották örökségüktől.

Azt a módot alkalmazva, mely által a mi jogaink veszendőnek indultak, az államnak és társadalomnak törvény által biztositott összes intézményei felforgathatók. Vagy talán, mert mi nem állottunk csatasorba Zalán serege ellen s nem vettünk részt Pusztaszeren őseink nemzetgyűlésén: az atyáinkról reánk maradt földnek nem vagyunk jogos birtokosai? Ugy-e azok vagyunk? Nemcsak azok vagyunk, hanem szent kötelességünk azt minden ellenségtől megvédelmezni. — Vagy talán a mai demokratikus korszakban is nem jár-e illő tisztesség a nemesi utódnak, kinek nagy őse századok előtt méltónak itéltetett a megkülönböztetésre? Ugy-e az ősi érdem nimbusza átszállott az unokákra is? Pedig vannak közöttük, kik ma nem volnának méltók a kitűntetésre. — Nagy ősök nagy utódai egy történelmi pillanatban lemondottak kiváltságaikról s jogot adtak a jogtalanoknak. Vajjon ez által ők maguk jogtalanokká lettek-e? Nem, hanem inkább megtisztelteteésük növekedett. És igy van jól. Ez igazság szerint való.

Csak az nem méltó a tiszteletre, ki ősi jussát minden nemesebb

cél nélkül veszni hagyja, örökségét nem védelmezi. Ha mi régi, igaznak tartott jogainkról lemondanánk, kinek használnánk vele? Senkinek. Miféle tiszteletreméltó nemes cselekedetet gyakorolnánk? Semmit. Sőt inkább! A magyar siketnéma-oktatás első munkásainak méltatlan utódai lennénk, ha az ő általuk szerzett jogokat nem becsülve, nem igyekeznénk azokat védelmezni. Csak az veszhet el örökre, amiről önkényt mond le az ember. Amit erővel vesznek el tőle, azt mindenkor joga van visszakérni, sőt követelni is. Csak útja az igazság útja legyen.

Becsüljük meg magunkat, hogy mások is megbecsüljenek! A magunkét gyáván ne hagyjuk, a másokét alattomos úton-módon ne kívánjuk. Ha talán gyengék vagyunk a küzdelemre, várjunk, mig megerősödünk. Azonban soha ne tévesszük szem elől, pillanatnyi örömökért meg ne feledkezzünk róla, hogy elődeink ősi birtoka igazság szerint a mi jogos örökségünk, melyet megtartani vagy visszaszerezni magunk iránt való becsületbeli szent kötelességünk. Bátoritson bennünket az, hogy jogaink védelmezése az örök igazság szolgálása. Ezért előbb-utóbb győznünk kell.

Ez az én hitem, meggyőződésem. Ez vezérel engemet.

Gönczi Gyula.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1908. évi június hó 29-én, Vácon tartott rendes közgyűléséről.

Jelen vannak: Klis Lajos elnöklete alatt Kegler Ferenc, Puha László, Istenes Károly, Kondra Mihály, Schreiner Ferenc, Juhász Zoltán, Szotfrid József, Schäffer Mátyás, Mayer András, Pető Ferenc, Krupa Pál, Tóth Árpád, Szentgyörgyi Gusztáv, Záborszky Árpád, dr. Bihari Károly, Wolkóber János, Vissi János, Váradi Zsigmond, Németh László, Gácsér József, Borbély Sándor, Gönczi Gyula, Csák Sándor, Emmer István, Winkler Sándor, Govrik Béla, Kozma Sándor, Nagy Péter, Deschensky Ferenc és Scholtz Lajos.

I. *Klis Lajos* elnök a következő beszéddel nyitja meg a közgyűlést: Tisztelt Közgyűlés! Kedves Tagtársaim! Egyesületünk nyolc évi fennállása óta most hatod izben részesülök abban a szerencsében, hogy kedves tagtársaim kitüntető bizalmából elnöki tisztet végezhetek évi rendes közgyűlésünkön.

Első izben azzal az erős elhatározással fogadtam el a diszes elnöki méltóságot, hogy derék tisztviselőtársaim segélyével, szerény képességeimmel, de igaz lelkesedéssel arra fogok törekedni, hogy egyesületi életünk népszerűvé váljék és közszükségletté legyen azok számára, akiknek érdekeiért 1901-ben alig 40-en egyesületté tömörültünk. Önérzettel és meggyőződéssel mondhatom, hogy elhatározásomat mindvégig hiven szolgáltam, sőt a kedves tagtársak részéről személyem

iránt évről-évre megnyilvánult szeretet és közbizalom csak fokozták becsvágyamat és munkaképességemet. Hogy egyesületi életünk milyen eredményeket ért el az utolsó hat munkaév alatt s hogy ez eredményekből mennyi állhat legalább némileg vonatkozásban az én elnöki szereplésemmel, annak megitélésére egyedül az én kedves tagtársaim illetékesek. Az itélet bizonyára csak kedvező lehet reám nézve, mert a lefolyt hat év alatt minden egyesületi munkából becsületesen kivettem a részemet s ha exponálnunk kellett magunkat, mindig bátran állottam a csatasor élére. S ha szabad következtetést vonnom a kedves kartársaknak hat éven át évről-évre megújitott bizalmából, az ismét csak azt bizonyitja, hogy közmegelégedésre végeztem az elnöki teendőket. Egyesületünk legutóbbi hat évi sokoldalú munkásságának eredményeiből csak két olyan tényre hivatkozom, amelyek egymagukban is elegendők annak a bizonyitására, hogy nem hiába fáradoztunk. Tagjainknak a száma megháromszorozódott a lefolyt hat év alatt s a magunk erejéből sajtó-organumot is teremtettünk Egyesületünk számára. Az én elnöki becsvágyamnak azonban legfőbb elégtételéül szolgál az az eredmény, hogy olyan egészséges közszellem lett a mi Egyesületünkben uralkodóvá, amely magas szinvonalra emelte tárgyalásaink belső értékét és külső formáit s amely hosszú időre biztositja Egyesületünk fennmaradását és megizmosodását. Ennek az egészséges közszellemnek tulajdonitható, hogy az alapszabályzatunkban kitűzött célunkhoz képest személyi érdekeink mérsékelt védelme mellett munkásságunknak legnagyobb részét a magyar siketnéma-oktatásügy fellenditésére igyekeztünk forditani. Legutóbbi rendkivüli közgyűlésünk határozatai is fényes bizonyságát nyujtják annak, hogy milyen törhetetlen hűséggel szolgáltuk azon is Egyesületünknek imént jelzett kettős célját. Reménylem, hogy eddigi szorgalmas munkálkodásunknak várható eredményei nem fognak sokáig késni s hogy illetékes helyre juttatott eszményeinknek és vágyainknak gyümölcseit a közel jövőben élvezhetjük.

Kedves Tagtársaim! A lefolyt egyesületi munkaévben tartott választmányi gyüléseinken s legutóbbi rendkivüli közgyűlésünkön teljesen kimeritettük idei tárgysorozatunkat. Emiatt mai közgyűlésünknek néhány adminisztrativ teendő mellett jóformán egyedüli tárgya a tisztújitás. Ennek a közgyűlésnek azonban épen a tisztújitás adja a különös fontosságot azon oknál fogva, hogy az elnöki méltóság a legutóbbi, kolozsvári közgyülésen kifejezett óhajtásom és a kedves tagtársaktól akkor nyert határozott igéret szerint ma más, érdemes egyénre fog átruháztatni, aki hűen fog az átvett örökséggel sáfárkodni.

Azzal az őszinte szivből jövő óhajtással nyitom meg tehát a mai nyolcadik évi egyesületi rendes közgyűlésünket, hogy az újonnan megalakitandó tisztikar munkásságának nyomában több eredmény, több áldás fakadjon, mint amennyit én és hűséges tisztviselőtársaim felmutatni képesek valánk. Adja az ég, hogy úgy legyen!

Tudomásul.

II. Az elnök a jegyzőkönyv hitelesitésére felkéri *Istenes Károlyt* és *Szotfrid Józsefet.*

Tudomásul.

III. *Deschensky Ferenc* titkár évi jelentése:

Midőn alapszabályunk értelmében Egyesületünknek mult évi működéséről van szerencsém a mélyen tisztelt közgyűlést tájékoztatni, első sorban örömmel jelentem, hogy a lefolyt évben tagjaink létszáma áthaladt az első százason. Ma már 113-an állunk a magasztos célokért küzdő Egyesületünk szeplőtlen zászlaja alatt. Örvendetes tény ez, mert e szám nemcsak numerust, hanem erkölcsi súlyt is jelent. Egyesületünk nyolc évi fejlődését a következő számok mutatják: Az 1-ső esztendőben 36 tagja volt Egyesületünknek, a 2-ikban 42-re, a 3-ikban 44-re, a 4-ikben 58-ra, az 5-ikben 72-re, a 6-ikban 86-ra, a 7-ikben 96-ra s a 8-ik évben 113-ra emelkedett a tagok létszáma. Újonnan felvett tagjaink a következők: 1. Miskey Károly Kecskemét, 2. Schnitzl Gusztáv Kecskemét, 3. Dávid Mihály Kolozsvár, 4. Krupa Pál Vác, 5. Fodor István Kecskemét, 6. Nemesdfalvy József Sopron, 7. Schäffer Mátyás Körmöcbánya, 8. Michels Fülöp Budapest, 9. Benedek Ábrahám Budapest, 10. Rieger György Jolsva, 11. Tóth Árpád Debrecen, 12. Rózsa Géza Ungvár, 13. Mayer András Vác, 14. Györgyffy Ákos Vác, 15. Juhász Zoltán Vác, 16. Pető Ferenc Vác, 17. Kozma Sándor Budapest.

Örvendetes tény ez, mert e szám nemcsak numerust, hanem erkölcsi súlyt is jelent. A rézkrajcárnak kicsi az értéke, de 100 rézkrajcár egy ezüstforintot tesz ki s ez még a gazdag előtt is pénz.

Ékes beszéd e folyton emelkedő számsor. Hirdeti, hogy oktatásügyünk fejlődésével, terjedésével Egyesületünk mindenkor lépést tartott. Hirdeti, hogy Egyesületünk kitűzött célja oly eszmény, mely fiatalt és öreget egyaránt lelkesit. Célunk a siketnéma-oktatásügy fejlesztése és felvirágoztatása s a tagok erkölcsi, társadalmi s anyagi helyzetének gondozása és javitása. Mindkét irányban nagyfontosságú munkásságot fejtettünk ki.

A siketnémák tanitási kötelezettségéről és a siketnémák intézeteinek anyagi ellátásáról a mult évi gyűlés megbizásából törvényjavaslat-tervezetet terjesztettünk a magyar törvényhozás képviselőháza elé. S bátran állithatjuk, hogy a javaslat törvényerőre való emelkedése esetén óriási lendületet ad majd oktatásügyünknek. A siketnémák jogvédelmének a kérdése a jogi előadó késedelmezése miatt elodáztatott. A túlkoros siketnémák iskoláztatása és a statisztikai adatok gyűjtése kérdésében való állásfoglalás szintén a jövő évre maradt. Anyagi s erkölcsi helyzetünk javitása iránt oly nagy volt a tagok érdeklődése, hogy az elnökségnek rendkivüli közgyűlést kellett összehivni. E közgyűlés cim- és nyugdijügyünknek törvényen alapuló és kilenc évtizedes, illetőleg 102 éves szokásjogon való revidiálásáról és méltányos elbirálásáról, képzőnknek a siketnéma-oktatás intenziv fejlesztése érdekében szükséges reformálásáról s személyi javadalmazásunknak régebben élvezett fizetésünkhöz és mai terhes munkánkhoz mért méltányos és arányos rendezéséről emlékiratot szerkesztett.

Ezen emlékiratot 101 aláirással ellátva deputáció nyujtotta be nagynevű miniszterünknek, a képviselőház elnökének, ügyosztályunk főnökének és az államtitkárnak. Mindenütt jóindulatú, méltányos elbirálás helyeztetett kilátásba s igy méltán remélhetjük, hogy az

emlékiratra forditott fáradalmunkkal s anyagi áldozatokkal egy szebb, jobb s boldogabb jövő alapkövét tettük le.

Itt meg kell emlékeznem *dr. Nagy Dezső* úrról, Budapest VIII. kerületének illusztris országgyülési képviselőjéről, aki a legnagyobb jóindulattal karolta fel ügyünket s tekintélyének súlyával támogatta kérelmeinket. Ő volt vezetőnk és szószólónk a miniszter úr előtt, ő vezetett bennünket a Ház elnöksége elé, ő szignálta s nyujtotta be törvényjavaslatunkat s ezen önzetlen munkásságával örök hálára kötelezte Egyesületünket.

És itt nem szabad megfeledkeznem azokról sem, akik nagy gonddal s fáradsággal megszerkesztették beadványunkat. A törvényjavaslat-tervezet *Gácsér József*, az emlékirat pedig *Gönczi Gyula* tollát dicséri.

Egyesületünk vagyoni állapotáról a pénztáros úr, a lap helyzetéről a szerkesztő úr fog részletes jelentést tenni. Én még csak azt jelentem, hogy választmányunk három gyülést tartott a lefolyt évben. E gyülések egyikén a közgyülés felhatalmazása alapján nagyfontosságú határozatot hozott. Elhatározta, hogy az Egyesület az arra érdemes munkák kiadását erkölcsi és anyagi támogatásával fogja elősegiteni, s ebbeli munkásságát megkezdette azzal, hogy a már megjelent Borbély-féle igeragozási táblázatokat az összes testületeknek melegen ajánlotta és Bonnet János munkájának a forditását saját költségén kiadta.

Összegezve idei munkálkodásunkat, úgy látom, hogy a lefolyt esztendő a magvetés ideje volt. A hét éven keresztül megmunkált talajba elvetettük a jobb jövő magvait. Adja Isten, hogy az utódom a jövő évi közgyülésen bő aratásról számolhasson be.

A titkár jelentésével kapcsolatban, a választmány nevében inditványozza, hogy Nagy Dezső dr. országgyülési képviselőnek az Egyesület érdekében tett szolgálataiért szavazzon a közgyülés jegyzőkönyvi köszönetet.

A közgyülés úgy a jelentést, valamint az inditványt elfogadja.

IV. *A szerkesztő* jelenti, hogy a Magyar Siketnéma-Oktatás a lefolyt évben is 250 példányban jelent meg. Kiemeli ez évben Adler Simon tagtársunk munkáját, aki Bonnet művét forditotta le magyarra. E mű lapunk mellékleteként megjelent és 2 koronájával megszerezhető. Sajnosan jegyzi meg, hogy a lapnak a lefolyt évben kevés volt a munkatársa.

Tudomásul.

V. *Scholtz Lajos* jelenti a pénztárvizsgáló-bizottság nevében, hogy a pénztári kimutatást tüzetesen átvizsgálták és mindent rendben találtak. A pénztáros részére a felmentést kéri.

Tudomásul.

VI. A jövő évi költségvetés. *Nagy Péter* pénztáros jelenti, hogy az Egyesületnek előreláthatólag 1049 K bevétele és 923 K kiadása lesz. A pénztári maradvány tehát 126 K. A lap költségvetésében pedig

1199 K-val szemben 995·50 K kiadás mutatkozik A maradvány itt 204·50 K kéri, hogy a közgyűlés ily értelemben állapitsa meg a jövő évi költségvetést.

A közgyűlés a költségvetést elfogadja.

Nagy Péter a költségvetéssel kapcsolatban sajnosan jegyzi meg, hogy 45·50 K-t, mint be nem hajtható hátrálékot, a bevételből le kellett irnia. Egyébként is sok a hátrálékos. Erre nézve a közgyűlés intézkedését kéri.

A közgyűlés a pénztáros jelentésére elhatározza, hogy azok a hátrálékos tagtársak, akik az 1906. előtti évekre sem fizették meg tagsági dijaikat, fizetési kötelezettségeikre felszólittassanak és ha három hónapon belül sem felelnének meg kötelességeiknek, akkor a hátrálék tőlük birói úton hajtassék be.

VII. A titkár a választmány nevében inditványozza, hogy Márki Húgó dr.-tól a siketnémák jogvédelmére vonatkozó iratok — mivel a jogvédelem ügyében többszöri felkérés dacára sem tett semmit — kéressenek vissza.

Elfogadtatik.

Tóth János államtitkárnak a memorandumot az ezt átnyujtó küldöttség technikai okokból nem adhatta át. Kéressék fel az elnökség e hiány pótlására.

Tudomásul.

A választmány inditványozza, hogy a törvénytervezetet minden törvényhatóságnak küldjük meg, ajánljuk jóindulatú figyelmükbe és kérjük meg őket, hogy a képviselőházhoz hasonló szellemben irjanak fel.

Tudomásul.

VIII. Az elnök jelenti, hogy *Schäffer Károlytól,* Egyesületünk tiszteletbeli elnökétől üdvözlő távirat és az Egyesület céljaira 50 K érkezett, amelyet átadott Nagy Péter egyesületi pénztárosnak.

A közgyűlés e bejelentést örvendetesen veszi tudomásul és *Schäffer Károlynak* jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

IX. Az elnök úgy a maga, valamint a tisztikar nevében megköszöni a közgyűlés eddigi bizalmát és a tagtársakat új tisztikar választására kéri fel. Ezzel kapcsolatban felolvassa *Klug Péter* alelnök levelét, amelyben alelnöki állásáról lemond és kijelenti, hogy semminemű tisztséget el nem fogad.

Tudomásul.

Váradi Zsigmond Klis Lajos érdemeit magasztalja és kéri a közgyűlést, hogy szavazzon a közgyűlés az eddigi elnöknek buzgalmas munkájáért jegyzőkönyvi köszönetet.

A közgyűlés az inditványt lelkesedéssel magáévá teszi.

Dr. Bihari Károly hasonló szellemben szól a tisztikarról s inditványozza, hogy az Egyesület tisztviselőinek is szavazzon a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet.

Elfogadtatik.

Klis Lajos elnök felkéri *Borbély Sándort,* mint korelnököt a közgyűlés tovább vezetésére.

Borbély Sándor korelnök az új tisztikar és választmány megválasztása előtt egy, a választást vezető bizottság kiküldését kéri.

A közgyűlés elnöknek Borbély Sándort, tagoknak Nagy Pétert és Scholtz Lajost választja meg.

Borbély Sándor korelnök a titkos választást előbb a tisztikarra, azután a választmányi tagokra rendeli el és a választás idejére a közgyűlést felfüggeszti.

Tudomásul.

Borbély Sándor a szavazások megtörténte után a közgyűlést újból megnyitja. A választást vezető bizottság nevében jelenti, hogy a közgyűlés elnöknek *Németh Lászlót,* alelnöknek *Gácsér Józsefet,* titkárnak *Kegler Ferencet,* jegyzőnek *Szentgyörgyi Gusztávot,* pénztárosnak *Nagy Pétert* és szerkesztőnek *Gönczi Gyulát* választotta meg.

A választmányba a következő tagok küldettek ki: *Borbély Sándor, dr. Bihari Károly, Szotfrid József, Váradi Zsigmond, Völker József* és *Krupa Pál* rendes és *Klis Lajos* s *Kulg Péter* póttagoknak.

Klis Lajos a bizalmat megköszöni, a póttagságról lemond.

Borbély Sándor megjegyzi, hogy *Klug Péter* helyett is válasszon a közgyűlés más póttagot, mivel levelében bejelentette, hogy semmi-féle tisztséget el nem fogad. Ajánlja a Klug Péter után legtöbb szavazatot kapott két tag kiküldését: póttagokul *Plichta Bélát* és *Govrik Bélát.*

A közgyűlés a választások eredményét helyesléssel tudomásul veszi.

Borbély Sándor korelnök a *számvizsgálók* megválasztására hivja fel a közgyűlést.

A közgyűlés közfelkiáltással *Mlinkó Istvánt, Puha Lászlót* és *Scholtz Lajost* választja meg.

Németh László, az újonnan megválasztott elnök úgy a maga, valamint tiszttársai nevében köszönetet mond a közgyűlés bizalmáért és igéri, hogy az Egyesületet a siketnéma-oktatás érdekében mindig előre fogja vezetni.

Helyesléssel tudomásul szolgál.

X. *Németh László* elnök, mivel a mai tárgysorozat elintézést nyert, a közgyűlést bezárja.

K. m. f.

Scholtz Lajos, jegyző. *Klis Lajos,* elnök.

Hitelesitjük:

Szotfrid József, Istenes Károly.

A változatosság jelentősége és fontossága a siketnémák oktatásánál.

Tekintettel a változatosság azon megbecsülhetetlen szerepére, melyet az általános oktatásnál, de különösképpen a siketnémák oktatásánál játszik, korántsem szabad megelégednünk annak futólagos és felületes vázolásával. Épp ezért legyen szabad a változatosság jelentőségét és fontosságát e sorok kereteiben fokozottabb mederben tárgyalnom.

Mielőtt azonban a változatosság jelentőségére s annak fontosságára térnék, közbevetőleg meg kell jegyeznem, hogy maga a változatosság mibenlétét csak akkor láthatjuk teljesen tisztán és világosan, ha tárgyalásakor mindazon jelenségeket köréje csoportositjuk, melyek reá számottevő tényezőkként hatnak s ilyeténkép befolyásolják.

A változatosság lélektanilag véve nem egyéb, mint a működő szellemi energia kicserélése, felváltása egy másfajta munkakörü energia által. Ezen művelet által az energia más forrását vesszük igénybe, mi enyhitőleg hat nemcsak a működésben volt szellemi központra, hanem az egész szellemi világra is. Kétségtelen ugyan, hogy bármely szellemi munka által az agykéregnek nemcsak egy területét vesszük igénybe, hanem majdnem valamennyi területét, de annak kapcsán tény az is, hogy az agykéreg valamennyi területe egyazon időben nem működik teljesen egyöntetüen; az egyik mező fokozottabb, a másik kisebb mérvben szerepel. Természetes is, mivel minden egyes szellemi középpont saját, u. n. idegrendszeri energiával rendelkezik, mely energia lehet vagy felhalmozódott, vagy pedig felszabadult. A felhalmozódott idegrendszeri energia lehet ismét rendes és tartalék energia. Ha tehát valamelyik szellemi középpont tevékenykedik, akkor a felhalmozódott energia átváltozik felszabadult energiává. S minél több felhalmozódott energia változik át felszabadult energiává, annál inkább csökken az illető középpont munkaképessége s beáll a szellemi kifáradás, később a tartalék energia elfogyasztásával, a szellemi kimerülés. A működő szellemi középpont energia fogyasztásának nagysága mindenkoron a végzett munka mineműségétől s tartamától függ. Ha tehát egy nehezebb szellemi munkát egy-egy könnyebb, más fajta munkával váltunk fel, könnyebben dolgozunk s nem fáradunk ki annyira, mint az első esetben.

Ámde a jelen alkalommal ügyelnünk kell arra, hogy az ilyfajta művelet ne vezessen a teljes kifáradáshoz, vagy a kimerüléshez, mert az esetben a könnyebb munkával sem boldogulhatunk. A változatosságnál tekintettel kell lennünk a képzetkapcsolás törvényére is. Ismernünk kell, illetőleg tudnunk kell, hogy melyek azok a láncszemek, amelyek a különböző tantárgyak tartalmát a gyermek lelkében minden hatványozottabb megerőltetés nélkül egymással összefüzik. Ha pedig a tanitás bizonyos szemlélettel társul, akkor tudatával kell birnunk annak, hogy mik annak az érzéki kellemes föltételei és sajátságai. Tekintsünk el egyelőre a változatosság psychologiai fejtegetésétől s térjünk át annak fiziologiai oldalára.

Az élettani tapasztalatok bizonyitják, hogy minden egyes lelki működés a szervezettel a lehető legszorosabb kapcsolatban van. Ebből eredőleg nem lesz felette küzdelmes kimutatnunk azon szervi elváltozásokat sem, melyek a változatossággal társulnak.

A szellemi működések által előidézett szervi, illetve idegrendszeri elváltozások, tünetek sorából kivált azokat hozzuk felszinre, melyek a figyelem ténykedéséből erednek. És pedig azért tesszük szóvá a figyelem által előidézett szervi változásokat, mert nyilvánvaló, hogy a figyelem a változatosságnak egyik legfőbb tényezője.

Mint minden egyes szellemi működés, azonképpen a figyelem is a szervezetben bizonyos változást idéz elő. E változások közül különösképpen az érmozgató változások érdemelnek nyomatékosabb említést. Minthogy az érmozgató változások a szellemi működésekkel majdnem összeforrnak, ennélfogva ismernünk kell azok mineműségét is. Az érmozgató változások két egymással ellentétes csoportból állanak. Az egyik csoportba az értágulás, a másikba pedig az érszűkités tartozik.

Ezek szerint tehát tudatával kell birnunk annak, hogy mely szellemi ténykedések tartoznak az első s melyek a második csoportba. Ennek tudása a változatosság szempontjából kiváló fontosságú. Előre is jelezhetjük, hogy azok az érmozgató változások, melyek bizonyos fokon értágulással társulnak, a szellemi folyamatokra előnnyel, azok pedig, melyek az érszükitéssel végződnek, hátránnyal vannak.

A figyelem oly érmozgató változás, mely mindenkoron bizonyos fokon értágulással párosul.

A figyelem nem egyéb, mint vérárasztás, vérbőség az agykéreg valamelyes mezején. A fokozott vérbőség új és friss anyaggal látja el a sejteket, minélfogva élénkebb, elevenebb lesz azok működése (kémiai változás), de egyúttal hatványozottabb lesz az illető agykérgi mezőre lokalizált szellemi ténykedés is.

Minél nehezebb az illető tárgy, vagy dolog, melyről tanulok, annál feszültebben, kizárólagosabban kell figyelnem. Ahhoz azonban, hogy valamire bizonyos ideig feszülten figyeljek, bizonyos tömegü és minőségü vérmennyiségre van szükségem, hogy kellő célhoz jussak. Ámde a feszült figyelemnél a végbemenő kémiai folyamat is fokozottabb az illető agykérgi területen s ebből eredőleg nagyobb tömegü lesz a folyamat által létrejött bomlási anyag is. Az idegrendszerben összegyülemlett anyagról nyilvánvaló, hogy mérges jellegü, mi csökkenti az idegrendszer működését. Hisz a szellemi kifáradás semmi más, mint a bomlásanyagok mérgező hatása az idegrendszerre.

Ha tehát valamire rászegezem a figyelmemet, fokozom a vérbőséget a megfelelő agykérgi mezőn, mitől a szellemi ténykedés is élénkebb. De ha ezt a müveletet a rendesnél hosszabb ideig folytatom, akkor a bomlás (mérgező) anyagok annyira megszaporodnak, hogy a keringő vér képtelen azt onnan azonnal eltávolitani, minek rendszeres eredménye a szellemi kifáradás, súlyosabb esetben pedig a szellemi kimerülés. A szellemi kifáradás beálltát az észszerüen alkalmazott változatossággal gátolhatjuk meg. Vagyis profilaktikus intézkedést teszünk, hogy a végzett szellemi munka ne ütközzék a szellemi kifáradás korlátaiba.

Elsőbben is nem folytatjuk addig az egy és ugyanazon szellemi munkát, amig a szellemi kifáradás beáll, hanem bizonyos idő multán áttérünk egy más fajta, az előbbinél könnyebb munkára. Ezáltal időt engedünk a véráramnak arra, hogy az összegyülemlett mérges anyagot a megfelelő helyről eltávolitsa. A szellemi kifáradást illetőleg a kellő profilaktikus intézkedést többfélekép tehetjük.

Nevezetesen a fokozott szellemi munka után egy-egy könnyebb fajta munkára térünk át; ez esetben vagy a működésben volt agykérgi mezőt működtetjük továbbra is, vagy pedig egy más mezőt veszünk igénybe. Magától értetődik, hogy az ily esetben az utóbbi középpontot nem szabad oly arányú munkával terhelnünk, mint az első esetben az előbbit (t. i. nehéz munka után ismét nehéz), mert az összegyülemlett mérges anyagok hatása nemcsak a működésben volt területre, a működés központjára, hanem a környi területekre is kiterjedt.

Ha azonban az első szellemi munkát még nem fejeztük be teljesen a bizonyos fokú kifáradásig s továbbra is folytatni akarjuk, az esetben bizonyos ideig pihenünk, hogy a kifáradást előidéző anyagok az illető központtól eltávolodjanak.

Ez esetben különösen ügyelnünk kell arra, hogy a szünet tartama se nagyon hosszú, se pedig nagyon rövid ne legyen. Mert, ha a szünet a munka mineműségéhez nagyon hosszú, akkor elvész a tanulás által megindult lendület, vagyis a képzetkapcsolás dispoziciója; ha pedig nagyon rövid, ez esetben a bomlásanyagok nem távolittatnak el kellőleg.

E helyütt szóvá kell tennünk, hogy e kérdéses szünetet ne valamelyes hatványozott izommunkával, pld. tornával, töltsük el, hanem egyéb szórakoztató játékkal.

A dolog nyitja abban leli magyarázatát, hogy a feszült izommunka alkalmával a tevékenykedő vér szétoszlik az izmokban s azok ilyeténkép mintegy maguk számára foglalják le a vérjavát; az agykéreg pedig a rendesnél vérszegényebb lesz, mi gáncsoskodik a végzendő szellemi munkában.

Ehhez hasonló körülmények közepette ingadozik a szervi tétlenség, pld. a hosszabb ideig tartó ülés is.

A hosszabb ideig tartó ülés (ide értve az iskolát) lefokozza a vérkeringést, emiatt a szellemi folyamatok lazábbak és fárasztóbbak.

Helyénvaló tehát, hogy a változatosság szerepe az első tanitási órától az utolsóig folyton emelkedjék. A második tanitási óra változatosabb legyen, mint az első, a harmadik változatosabb, mint a második stb.

A változatosság kellő és céltudatos alkalmazásánál nagy szerepet játszik az időjárás is. A derült, mérsékelt, verőfényes idő tágitja az érrendszert s igy a folyó szellemi működések is kedvezőbbek; mig ellenben a borús, hideg, ködös idő szükiti a vérrendszert s ezzel egyetemben bénitja a szellemi munkát is. Mindebből természetszerüleg következik, hogy a borús, ködös időben nagyobb teret kell engednünk a változatosságnak, mint a derült, mérsékelt időben.

De viszont a fokozott meleg sem alkalmas a szellemi működések folyásánál, mivel a nagy hőség a rendesnél hatványozottabb mérvben tágitja az érrendszert, ami a véráramot az egész szervezet-

ben szétforgácsolja. Nyilvánvaló, hogy a nagy hőségben alig tudunk gondolkodni.

Mindez azonban amellett bizonyit, hogy a szellemi folyamatok helyes ténykedéséhez sem felette erős, sem pedig felette gyenge véráramlás nem alkalmas.

A változatosság nagyban hozzájárul a hangulatok keltéséhez is. Nyilvánvaló, hogy a változó inger gerjeszti a kellemes hangulatokat, a változatlan pedig a kellemetleneket.

A hangulatok pedig alapjai, vezetői, vezérei a szellemi munkának.

Az öröm oly fokú értágulattal kapcsolódik, mely nemcsak a szellemi, hanem egyúttal a szervi működéseket is élénkebbé s könnyebbé teszi. Mig ellenben a szomorúság, a bánat stb. hatása alatt a vérrendszer összeszűkül; miért is úgy a szervi, valamint a szellemi működések is fárasztóbbak s lazábbak.

A változatosságnak a szellemi működésekre jóleső és kellemes voltának beigazolását az évszakok suggestiv hatásaiban is megtalálhatjuk.

A lélektani tapasztalaton alapuló tény, hogy az évszakok közül különösképpen a tavasz emelkedik ki nagyarányú változatos voltával. Ezért a tavasz a legkedvezőbb évszak a szellemi folyamatokat illetőleg. A tavasz változatos suggestiv tényezői a legtöbb érzéki kellemessel kedveskednek. Általában mondhatjuk, hogy az évszakok közül egyes-egyedül csak a tavasz az, melynek suggestiv tényezői az egyén minden egyes érzékére kellemesen hatnak.

A légkör mérsékelt hője, a virágok szinpompája, illata, a fák zöld lombja, a madarak csicsergése stb., mind-mind megannyi kellemes suggestiv hatások.

Ha pedig a tavaszt összehasonlitjuk pld. a téllel, látni fogjuk, hogy a télnek is megvannak a maga szépségei, melyek eléggé számos érzéki kellemessel társulnak, de számuk a tavasziakéhoz képest jóval kisebb. A tél fehér hóleple egyhangúságot támaszt, kevés benne a változatos suggestiv hatás.

Az elősoroltakból röviden kitűnik, hogy a változatosság minő szerepet tölt be a szellemi működések alkalmával. Láttuk, hogy a változatos inger kellemes jellegű s elősegiti a szellemi működések folyását. Azonban ne feledjük el, hogy minél több oldalú az érzéki kellemes, minél több érzékre vonatkozik, annál jobban, erősebben biztositjuk a folyó szellemi működéseket a kifáradás ellen. Egyébként ennek valóságát a tavasz suggestiv hatásai is bizonyitják.

A siketnéma tanulónál a változatosság szerepe kisebb körre szorul, mint az épérzékűnél. Nála azon érzéki kellemes, mely a hallással associalódik, hiányzik.

Ebből mintegy következik, hogy a siketnéma tanulónál a szellemi ténykedés gyorsabban lankad, mint az épérzékűnél. A siketnémánál az érzékelést illetőleg a szem viszi a főszerepet. Igy tehát ismernünk kell azon tényezőket, melyek a szem munkáját elősegitik s ennek kapcsán a folyó szellemi működésekre kellemesen hatnak.

A szemre kellemes hatás nem a szemnek egyoldalú s fárasztó izgatásából, hanem a szemideg végkészülékének egyenletes és változatos ingerléséből áll. A szemre kellemes hatásoknál legkivált a változa-

tosság és az áttekinthetőség érvényesül. Azért mindaz, ami a szemnek való, változatos és áttekinthető legyen. Mert tudnunk kell, hogy a figyelem minden egyes pillantásnál csak egy-egy képzetet, illetve érzékletet fog fel s amint felfogta, azonnal elejti. Megerőltetésébe, feszült munkájába kerül, hogy egy-egy dolognál hosszabb ideig maradjon. Épp azért mindaz, amit a siketnémával érzékeltetünk, hogy ne fárasszon, változatos, hogy maradandó legyen, áttekinthetőséggel társuljon. A felületes és a kevés változatossággal párosuló szemlélés a siketnémánál sokkal jobban megbosszulja magát, mint az épérzékűnél. Ehhez hozzájárul még az is, hogy a változatosságnak a kellő mérvben való nem alkalmazása érzékenyebb csorbát ejt a siketnéma szellemvilágában, mint az épérzékűében. Az elhangzott körülményeknél fogva a siketnéma figyelme s általában az egész szellemi energiája gyorsabban lankad, fogy, mint az épérzékű tanulónál. S ez magától értetődik, mert amig az épérzékű tanulásánál különösen a látás és a hallás viszi a főszerepet, addig a siketnémánál kizárólag a látás, bizonyos körben a tapintás is érvényesül fokozottabb mérvben. Már pedig a szem egymagára hagyatva, könnyebben s gyorsabban lankad, fárad, mint a hallással együtt működve.

Mindezek hangsúlyozásánál tekintetbe veendő, hogy a fül munkája sokkal kisebb fokú, mint a szemé. Mert a fül semmiféle izommunkát nem végez, mig ellenben a szem izommunkája az alkalmazkodásból kifolyólag nagyobb fokú.

Az elhangzottak némileg felvilágositanak bennünket arról, hogy a siketnéma tanuló tanitása változatosabb s egyúttal rövidebb tartamú szakokra legyen osztva, mint az épérzékűé. S mit látunk mégis? Azt, hogy a siketnéma tanulók tanitási időtartama egyöntetű az épérzékű tanulók tanitásával. Egyforma a mérték. Ott is 50—50 percig tart a tanitási tartam, mint a siketnémáknál. Vajjon a fenti bizonyságok szempontjából helyeselhető-e ez? Korántsem.

Azért nézetem szerint a siketnémák oktatásánál az első tanitási időtartam 40 percből, a többié 30—30 percből álljon. Mert ha a siketnéma szeme az első, avagy a második során kimerül, mint jelenleg, akkor hiábavaló és meddő a változatosság szabályainak a szemelőtt való tartása. **Szobolovszky István.**

A siketnéma hangbeszédje természetes összefüggésében a jelnyelvvel.

— *Schneider M. „A siketnémák gondolkozása és beszédje“ cimü munkájának IV. része.* —

Forditotta: **Schulmann Adolf.**

„Az embert természetszerűen nevelni, nem jelenti, őt saját természetének teljesen átengedni.“
Weber E.

Hill a német siketnéma-oktatás reformátora. Ő juttatta érvényre az elmult század második felében a „közvetlen hangbeszédasszociáció“ elvét a siketnéma-oktatásban, felállitván alaptételül: „Nyújts növen-

dékeidnek szemléleteket s azokhoz közvetlen fűzd beszédjeleinket!" E tanitási elv keresztülvitele háborút izent a jelnyelvnek. Több neves tanférfiú, mint Rössler, Cüppers, Arnold, Köbrich, Vatter, Walther stb. küzdött mellette s a legnagyobb eréllyel igyekeztek e tanitási elv szellemét a beszédtanitásban győzelemre juttatni. Évtizedek multak azóta s nem tagadhatjuk, hogy a siketnéma-oktatás terén nagy haladás történt. Az természetes, hogy a tanitási eredmény az elmult század első felében sokkal kisebb volt, mint most, de nem úgy volt-e az minden tanintézetnél? A legtöbb intézet nem jutott túl az artikulációs beszéd kezdetén s annak nem a jelnyelv, hanem a tanároknak a beszéd fiziologiájában való hiányos jártassága volt az oka. Még ott is, ahol komolyan és nagy buzgalommal akarták a siketnémát a hangos beszédre megtanitani, hajótörést szenvedett ez az igyekvés azért, mert az elméleti grammatikus alapon nyugvó beszédtanitási mód és az ezzel összefüggő „Formalismus" és „Verbalismus" ellenszenvet keltett a siketnéma lelkületében a hangos beszéd megtanulása iránt. A tanitási anyag és mód lélektani szempontból helytelen volt, és nem a jelnyelv használása csökkentette a tanitás eredményét, amit később is oly gyakran állitottak. A szemléltető oktatás bevezetésével a siketnéma-iskolákban a tanitási mód természetesebbé vált és az eredmény is kedvezőbb lett. Hozzájárult ehhez, hogy a tanárok a hangbeszéd tanitásával megfelelő eredményt akarván elérni és annak elismerést szerezni, kénytelenek voltak a hangfiziológiával behatóan foglalkozni. Rövid idő alatt élénk versengés támadt a német intézetek között, mindegyik szép sikert igyekezett felmutatni a hangbeszéd tanitásában. Mivel azok az intézetek, amelyek a jelnyelv elleni küzdelemben legtovább mentek, a legszebb sikereket érték el a hangbeszéd tanitásában, ama helytelen következtetést vonták le ebből, hogy minél jobban háttérbe szorul a jel, annál előnyösebbé válik az a siketnémának szellemi- és beszédbeli fejlődésére és a hangos beszéd használásának készségére. Nem ismerték fel a tanitás jobb eredményének valódi okát, amely szerintem abban keresendő, hogy az illető intézetekben nagyobb gondot forditottak a tanuló egyéniségére és a minden nap előforduló alkalomszerű jelenségekre. Azokban az intézetekben, amelyek minta-intézet hirében állottak, dicséretreméltó nagy buzgalmat fejtettek ki a növendékek összes ténykedéseinek és életjelenségeinek pedagógiai megfigyelésében, felhasználván az a körül szerzett tapasztalatokat a növendékek beszédbeli és szellemi fejlődésének előmozditására. Igy pl. a rieheni intézetről szóló jelentésben a következőket olvassuk: „Az egész intézet egy nagy családot képez, amelynek siketnéma gyermekei folytonos tanitásban részesülnek. Arnold úr vezeti az egészet, ő az apa. Felesége, aki tanitónő volt, hüen segédkezik neki mindenben. Két tanitónőjében a legodaadóbb segitőtársait lelte, akik az intézet javára való munkálkodásukban egész lényükkel vesznek részt, a tanárok pedig tőlük telhetőleg igyekeznek hozzájuk hasonlók lenni. Mindnyájan át vannak hatva attól az eszmétől, hogy a siketnémának a családi életet pótolják, nemcsak ami a testi szükségletre vonatkozik, hanem ami a szellemi, de különösen a beszédbeli készség fejlődését illeti."

Ezek után tehát nem a jel kizárásának a tanitásból, nem a jelnyelv kiküszöbölésének az iskolán kivül, köszönheti a rieheni intézet kiváló taneredményeit, hanem egyesegyedül abbeli törekvésének, hogy a növendékek életét a tanitás központjává tette. Ezen módszer segitségével hamarosan tanulták meg a növendékek a mindennapi érintkezésben a hangos beszéd használatát; megtanulták azt ennek folytán becsülni s teljes önakaratukkal igyekeztek a hangos beszédet megtanulni.

A rieheni intézet ugyanoly jó sikereket ért volna el akkor is, ha a természetes jelnek természeti jogait meghagyja, ha a jelet a gondolkozásban való önállóság növelésére felhasználja, ha a jel által való természetes megértést a hangbeszéd megértésének alapjául felhasználta volna. Nem a jel kiküszöbölésében, hanem ellenkezőleg, annak célszerű használásában tükröződik vissza a siketnéma szellemi fejlettségének helyes megismerése. Aki a jelet semmibe sem veszi, arcul üti a természetet, ami mindenkor megbosszúlja magát; aki azonban ott használja, ahol a természetből kifolyólag annak helye van, vagyis a megértés és felfogás folyamatánál, az természetszerűleg erősbiti és élénkiti a siketnéma gondolkozását és képzeletét s az igy nyert szellemi erőt haszonnal értékesitheti a hangbeszéd megértésében. A siketnéma-oktatás sikere nem a jel kiküszöbölésétől függ, hanem függ igenis a tanár ama psychológiai érzékétől, amellyel az az élet hatalma és az életjelenségek — amelyek külső ingerek és behatások következtében támadnak a növendék lelkében — jelentősége iránt bir.

Azonban nemcsak ezen oktatástörténeti fontolgatások, hanem mindenekelőtt a szemléltetési és gondolkozási processzus tudományos ismerete győz meg bennünket egy, a maival ellenkező álláspontról. Tudnunk kell azt, hogy „közvetlen hangbeszédasszociació“ a tiszta hangbeszéd értelmében nincs is. Az úgynevezett „tárgy“ nem olyan módon van meg képzeletünkben, mint a hogy a tiszta hangbeszéd módszere föltételezi. Általában azt hiszik, hogy azoknak a tárgyaknak, amelyeket a siketnéma természetben vagy képben lát, csak „nevet“ kell adni, akkor a jel ki van küszöbölve és a szó örökre „közvetlenül“ fedi a „tárgyat.“ Megjegyzendő ehhez, hogy a „tárgyakat“ és egyáltalán a dolgokat szellemünkben és mindennemű szellemi ténykedéseinkben nem mint „egyedül álló dolgot“, vagy „egyedet“ fogjuk fel, hanem általánosságukban, mint valamely fajhoz tartozót, amelyek azonban egymástól különböznek. Szellemünk nem állapodik meg az egyesnél, hanem egy egyes kép után törekszik egy törvényszerű egység, egy szemlélhető eszmekép után. Egy ilyen eszmekép azonban nem származik psychikai és fizikai egybehatás nélkül. Figyelmünk ide-oda irányulását egy szimbolikus képben jellemezzük és ahol ez a működés feltűnően lép elő, a kép pedig határozott jelekben kifejezést talál, ott a „jellel“ van dolgunk. Egy képre vagy valódi tárgyra való rámutatással a szemléltetési folyamat még nincsen befejezve, az még akkor csak kezdődik. Ha a kis siketnémával megkezdjük a szemléltető oktatást, lelke már rég nem hasonlit a „tabula rasa“-hoz. Nemcsak a szülői háznál szerzett tapasztalatok, hanem az intézetben az idősebb növendékekkel való együttélés folytán is különféle ismereteket

sajátitott el. Ismeri a mindennapi életben előforduló tárgyakat és jelenségeket; jelei ezt eléggé bizonyitják. Hisz a siketnéma jó megfigyelő, az őt körülvévő örökös csendben jobban tud megfigyelni; nem maradna annyira hátra a fogalomképzésben, ha nem lenne kénytelen a mások behatásait oly nagy mértékben nélkülözni.

Ezek után észszerűtlenség tehát a jelet tanitás közben elvetni. Ha a pedagógia a tanulás legfőbb elvéül az önmunkálkodást állitja fel, akkor cseppet sem pedagógiai eljárás a jelet, amelyet a siketnéma természetes önmunkálkodása révén szerzett, a tanitásból kiküszöbölni. A jelben összepontosulnak mindazon lélektani és fizikai folyamatok, amelyek a szemlélés és fogalomképzésnél közreműködtek azon célból, hogy valamely tárgyat megismerjen; ezért a siketnéma saját eredeti munkálkodását látja a jelben megtestesitve, ez útmutatóul szolgál néki a képzet tartalmára és azon eljárásra nézve, amely belsejében végbement a képzet megalkotásánál. S a benne rejlő öntudat e bizonyitéka ne találjon kellő méltánylásra akkor, midőn egy új szó megtanulásáról van szó? Ép abban a pillanatban, amikor a siketnémát egy új szóra akarjuk megtanitani, van reá nézve legnagyobb fontossággal a jel. A tárgyat nem szabad egyszerűen megnevezni vagy leirni. Aki igy jár el új fogalmak nyujtásánál, nem nyujt a növendéknek egyebet üres szavaknál, amelyeket be kell magolnia, hogy némikép megmaradjanak emlékezetében. Tisztán rámutatással egy képre, vagy a növendék szeme előtt lévő tárgyra, nem inditjuk kellőleg a növendéket önműködésre.

Például 12 első osztályos növendékemet a „fa“ szó ismeretére kell megtanitanom. Tantermünk ablaka előtt van egy szép hársfa. A fához szaladjak talán és megfogjam a törzsét, vagy behozzak egy ágat, vagy pedig az ablak előtt állva maradjak? Készakarva az ablak előtt maradok állva. Mialatt a növendékek rám néznek s tekintetükkel engem követnek, megszemlélem a fát. Fölemelem tekintetemet s érthető mozdulatokkal szemlélem körvonalait. A legtöbb tanuló azonnal észreveszi, hogy mire gondolok és ha el nem sietem a dolgot, föl vagyok mentve attól, hogy a fa természetes jelét elsőnek én mugam mutassam be. Örömmel jönnek segitségemre és úgy tesznek, mintha mondani akarnák nekem: „Úgy-e ön azt, ott künn, gondolja, amit igy, kezeinket ív alakjában összetéve a koronát és két párhuzamos vonalban hozzá törzset jelölünk.“ Helybenhagyásomat kifejezem azzal, hogy magam is bemutatom a fa természetes jelét s krétával felrajzolom a fa körvonalait a táblára. Ha a növendékek közül valakinek kedve és elegendő ügyessége van hozzá, az utánam rajzolhatja. Egyik-másik növendék talán egy távolabbi fára is mutat, megismételve a fa jelét. Egy élénkebb növendék lelkében az almafa képe támad, ezzel kapcsolatban megcsinálja „a fa“, „az alma“, „enni“, „jól ízlik“ jeleit; egyik a fa megmászására gondol, egy másik a fa hűvös árnyékára, egy harmadik a madárfészekre stb. Ily módon a növendék lelkében egy tiszta kép keletkezik, mert szinte átélik mindazt, amit a fával kapcsolatban mondani lehet és van egy határozott jelük, amely világosan megérzékiti saját önműködésüket az észrevevésben s a fogalom alkotó részeit.

A tiszta hangbeszéd-módszer követői azt hiszik, hogy ezzel a növendék figyelme kimerült s a „szó“ elkésett. Mi azonban meg vagyunk győződve arról, hogy a szót nem lehet, de nem is szabad korábban megadni. Akkor szólaltassuk meg talán a növendéket, amikor lelkében még hidegen viselkedik a dologgal szemben? A szót egy oly lelki processzusba kell „beállitani“, amelyben a növendék legélénkebb érdeklődése nyilvánul a tartalom iránt. Ennek a processzusnak jellemző s a szellemi működésre nagyfontosságú alkotó része: a jel. Ahol a jelet elnyomják, ott veszendőbe megy az emlékezeti kép s csökken a növendék képzelő ereje. Ha a siketnéma helyzetét a hangbeszéddel vonatkozásba hozzuk, tiszta ismeretére jutunk annak, hogy a szónak, mint ilyennek, semmi köze a fogalomhoz. A fogalom készen lehet a növendék lelkében anélkül, hogy a szót ismerné, a szó neki nem egyéb, mint egy jel, melyet a beszélő emberiség kedvéért kell megtanulnia, hogy azokkal érintkezhessék. Egy tetemes különbség ötlik itt szemünkbe a halló és a siketnéma között. A halló igen sokszor helyesen használ szavakat még akkor is, ha a képzet és fogalom tartalma nem egészen tisztán él lelkében. A szó nagy befolyást gyakorol képzelődésére. A szóhang sokára visszhangzik még bennünk, a hangkép pedig a képzet és fogalom tartalma felé irányul; az öröm érzete támad bennünk, ha a képzetet megalkottuk s tartalmát képesek vagyunk előadni. A szó, mint tudjuk, nem ily hatással van a siketnémára. Ahol ő a hangos szót nem élő tartalommal, nem egy határozottan körülirt képpel kötheti össze, ott az egy lenge szellőhöz hasonlit, amely tovalebben, még mielőtt eszmélne rá. A siketnémának, sajnos, sokkal kevesebb alkalom nyilik az egyes fogalmakhoz visszatérni, mint a hallónak. Éppen azért kell a hangos szó tartalmát a legelső begyakorlásánál oly élénken és tisztán lelkébe állitanunk, amennyire csak tőlünk telik. Ahol ismert fogalmakról van szó, a jel fölment a tartalom további élénk körülirásától; ahol azonban ismeretlen fogalmakról van szó, ott az észrevevés processzusát úgy kell irányitanunk, hogy az tiszta szemléletet és jellemző jelet eredményezzen. Nálunk, hallóknál, a hangos szó kapcsán hamar keletkezik a képzet, úgy hogy a képzet keletkezését kisérő mozzanatok nem is jutnak öntudatunkra. Ezért könnyen támad bennünk az a balvélemény, hogy a szó és fogalom között közvetlen összefüggés van. Ilyen azonban a valóságban nincsen, ami azonnal bebizonyosodik, ha arról van szó, hogy ismeretlen fogalmakat kigondoljunk és egy összefüggő gondolatkörbe belehelyezzünk. Ily esetekben a szavakat létező képekké alakitjuk át és vonatkozásba hozzuk más hasonló fogalmakkal; egyidejűleg utánna nézünk, honnan is derenghetne némi világosság a fogalom tartalmára; végül a fogalmat egy vagy több példával magyarázzuk. „Megértjük a dolgot,“ mondja C. v. Brockdorff, „egy kép, egy séma, egy mozdulat segitségével. Gyorsan gondolkozni azt jelenti: képesnek lenni a szavakat hamar átültetni képekbe, fogalomalkotási műveletekbe és vonatkozásokba“.

Ha a mi számunkra nincs „közvetlen“ asszociació szó és fogalom között, ha nálunk is — akár tudatosan, akár öntudatlanúl — működik a jel bizonyos mértékben a fogalom és szó és a szó és

fogalom között, úgy ne is gondoljunk a siketnéma-oktatásban „közvetlen hangbeszéd-asszociációra", hanem állitsuk csak oda nyugodt szivvel a jelet a szó mellé és adjuk meg neki természeti jogait. Nem szörnyszülötte az a léleknek, hanem a felfogás egyik eszköze, amelyet szellemi műveleteknél nem nélkülözhetünk. A jel semmiképen nem zavarja és nem akadályozza a gondolkodást, hanem ellenkezőleg, elősegiti és a siketnémánál lehető mozgásba hozza azt. Ha a jel képes arra, hogy a fogalom megértését előmozditsa és a fogalomképet jellemezze, úgy közvetve támogatja és jellemzi a szót is. Hogy a jelnek a szó megértésében nagy szerepe van, több izben hangoztattuk már, hisz minden megértés, amint mondottuk, jelek által történik.

Vannak, akik azt mondják: jólehet elméletben nincs „közvetlen hangbeszéd-asszociáció", de a gyakorlatban azt keresztül kell vinni, hogy a siketnéma növendék „szavakban" tanuljon gondolkodni.

Mindenekelőtt szenteljünk néhány szót az „elmélet" és „gyakorlat" fogalmának, amelyekkel oly szivesen szeretik a vitatkozók egymást kijátszani, ha bölcsességük végére értek.

„Elmélet" alatt nem „létező és nem létező dolgoknak" az összeszövését értjük, melyek a levegőben vannak és az agy fantáziájának a szüleményei, mert ezekkel, mondja M. Claudius, nemcsak eltávolodunk a valódi céltól, hanem a teljes és tiszta igazságokat egy tárgytól, a mi esetünkben a siketnéma-oktatástól elvonjuk. A siketnéma-oktatás elmélete nem egyéb, mint valódi fogalmának a körülirása. Ha valamely elmélet logikai valótlanságokat tartalmaz, amelyek következményekből származtak, vagy pedig előitéletektől vezéreltetett, úgy helytelen és rossz tanácsadó a gyakorlatban alkalmazóra és arra, akin alkalmaztatik. Logikusan, vagyis az igazságnak megfelelően tekintve a dolgot, elmélet és gyakorlat nem tárgyi ellentétek, hanem ugyanazon ismertető alkatrészekből állanak.

Aki valami fölött gondolkozik és annak felfogható alakot akar adni, nem fog célt érni anélkül, hogy gondolatait ne hozza állandóan vonatkozásba a valósággal, vagyis, hogy teljesedésük képessége és lehetősége szempontjából meg nem vizsgálja. A theorétikus számára a megvizsgált valóságban van az igazság. Az igazi theória az eredményes gyakorlat logikus föltételeit tartalmazza, következőleg alkotó részeit magának e fogalomnak. Tehát az elmélet tartalmának gondolatmenete gyakorlati és megforditva. Nincs olyan gyakorlat, mely bárminémü ténykedésénél — tudva, vagy nem tudva — oly alapelvekre ne támaszkodna, amelyeket mint igazságokat fogadott el. A gyakorlat az elmélet tüzpróbája. Ha valamely elmélet egy dolog felől szinigazságokat tartalmaz, úgy az általa vezérelt eljárás igazságos és a szó legmélyebb értelmében — *természetes*. Bizonyos dolog felől az igazságot csak akkor ismerjük fel, ha helyesen itéljük meg a saját természetében rejlő törvényszerüségeket és vonatkozásokat, ha nem előitéletek által vezettetjük magunkat és nem fölületesen szemlélünk. A fogalmat alkotó részek helyes összefüggésének megismerése által nyeri valódi értelmét a gondolat.

Ha igaz — és mi tudományosan bebizonyitottnak hisszük — hogy a jelnek a mi, de különösen a siketnéma gondolkodásában

jelentős szerepe van azáltal, hogy a fogalmakat és vonatkozásokat megérzékiti s igy beszédjellé válik, akkor újból hangoztatjuk, hogy a jelet a tanitásból kizárni nem szabad; mindig jelentkezik az, valahányszor fogalmakat kell alkotni vagy szókat megérteni. Ahol eddig a siketnéma-oktatásban „közvetlen hangbeszéd-asszociációról" beszéltek, a jel csak látszólag volt kiküszöbölve, erőszakosan volt háttérbe szoritva. Lehetséges ugyan a közvetlen jelet az elemi szemléltető-oktatásban nélkülözni, legalább is addig, mig közelfekvő dolgokról esik a szó, mert egyszerű rámutatással magára a dologra is kellő mértékben felébreszthetjük egy pillanatra az emlékezeti képet, mivel a növendékek az ezekkel összefüggő fogalmak jelét összességükben és külön mind birják. Redukálva, alig észrevehetően, kétségkivül ily esetekben is használunk jelet. De mittévők legyünk akkor, ha a növendéknek a szóról a fogalomra kell visszatérnie? Ilyenkor minden előzetes szándék nélkül közbelép a jel a megértés eszközeként. Valóban azt hiszik-e, ha az iskolában asztalról, székről, kályháról, szekrényről, késről, villáról stb.-ről beszélünk, akkor a jel nem vegyül a növendékek tényked éseibe? Figyeljük csak meg, hogyan viselkednek a növendékek az iskolán kivül e dolgok iránt, mit csinálnak pl. akkor, ha e dolgok neveit olvassák vagy tanulják; ők tényleg eljelelik ezeket maguknak és e jelekben élnek. Ha még annyiszor is szemléltetjük a dolgokat és kimerítő leirásokat adunk róluk: a lélekben csak a fogalom marad vissza, melynek alapján a növendéknek egy képet kell szerkesztenie magának, amely kép jelekben nyilvánul. Eszünk ágában sincsen ezzel a szemléltetés fontosságán csorbát ejteni; az megmarad továbbra is, ami volt: „minden ismeretek alapja", csakhogy a szemléltetéssel még nincsen elég téve. A „tárgyakkal", a nagyokkal és kicsinyekkel, a pirosakkal, kékekkel és tarkákkal, szellemünk nem tud dolgozni, itt képekre és jelekre van szükségünk, amelyek hamar tájékoztatnak gondolataink iránya és tartalma felől.

(Folyt. köv.)

Hill „Anleitung" cimű műve és ennek hatása a siketnéma-oktatásügyre.

— Mutatvány **Reuschert Emilnek „Friedrich Móritz Hill"** cimű könyvéből.*) —

A *„Vollständige Anleitung"*-ot 1840-ben *Hillnek „Anleitung zum Sprachunterricht taubstummer Kinder"* cimü munkája követte, amely az előbbi folytatásának tekinthető. *Hill* ebben a művében az egész beszédtanitásnak hü képét adja. Ezt a munkát becsessé különösen az teszi, hogy *Hill* a tárgyat hatalmas vonásokban, mindazonáltal részletesen dolgozza fel. Következésképen ez a mű, melyet röviden *„grosze Anleitung"*-nak is szoktak nevezni, a siketnéma-oktatásügyirodalom legjelentősebb műveinek egyike. Megjelenésével a siketnéma-oktatás történetében új korszak kezdődik, mert *Hill* ebben a munká-

*) A könyv ismertetése alkalmával megigértük lapunk olvasóinak, hogy ezt a fejezetet forditásban mutatjuk be. (Szerk.)

jában teljesen szakitott a régi rendszerrel és az egész fejlődésnek új irányt adott.

Módszerének tartalmát zseniálisan e mondatban fejezte ki: „A beszédet a siketnéma rendszeres életműködésévé kell tenni! Hogy mint kell ezt a gyakorlatban megvalósitani, azt müveiben éles logikával mutatta meg.

Sarktételei a következők:

1. „A siketnéma iskolába lépése előtt a hangbeszéd segélyével képzésben nem részesült."

2. „Azért a beszédtanitásnak nemcsak az a feladata, hogy szóképeket nyújtson és azokat a képzetekkel összekapcsolja, hanem a szellemi képességek továbbfejlesztése és új képzetek létrehozása is."

3. „Miután a jelbeszéd — bár a gyakorlati oktatásban használható — nem olyan természetű, hogy a hangbeszédre lefordítható volna, sőt ennek felépitésére alapul sem szolgálhat, az életben pedig csak korlátoltan alkalmazható, következésképen művészi kifejlesztése nem indokolt."

4. „Ha azt akarjuk, hogy az iskolában elsajátitott hangbeszéd a siketnémára ép oly jelentőségű legyen, mint az épérzéküre nézve, továbbá hogy egész életén át szellemi tehetségeinek továbbfejlesztését is szolgálja és boldogitsa, akkor arra kell törekednünk, hogy a *beszéd rendszeres életműködésévé váljék.*"

Kérdés most már, miként értelmezendők az utóbbi szavak? Magyarázatul szolgáljanak az alábbiak.

Az a siketnéma, aki nem a hangbeszéd segélyével részesült oktatásban, még korántsem idiota. Ő is gondolkodik. Szavainkról azonban halvány sejtelme sincs. A gondolkodás nála képekben és jelenetekben történik. A kifejezés eszköze a jel.

A mindennapi életben rendszerint nem sokat tépelődünk azon, miként fejezzük ki gondolatainkat, mivel a fogalmakkal egyidejüleg a szavak is eszünkbe jutnak. A siketnéma-oktatásnak — Hill szerint — szintén az a feladata, hogy a siketnémát gondolatainak önkéntelenül való kifejezésére képesitse. A siketnéma tehát ne forditsa le mondanivalóját a jelbeszédből, de ne is gondolkozzék sokáig a helyes kifejezési alakon. A beszéd tehát érzéseinek közvetlen kifejezője legyen, vagy mint mondani szoktuk, vérévé, húsává, rendszeres életműködésévé váljék.

Ez persze rendes körülmények között a régi eljárás mellett teljesen lehetetlen volt. A tanitás menetét a nyelvtan fejezetei állapitották meg, ami sehogysem felel meg a természet követelményeinek. Hill a beszédtanitásnál azon az úton haladt, amelyen a halló gyermek beszéde fejlődik. A beszédtanitás főszabályául ezt az elvet állitja fel: „Úgy fejleszd a siketnéma beszédjét, a mint azt az élet az épérzékünél teszi." Ebből a tételből azután a következő szabályokat vonja le:

1. „Ébreszd fel a tanulóban a beszéd szükségének érzetét általában, különösen pedig a mi beszédünk iránt!"

2. „Ha ez sikerül, mutass tanitványodnak tárgyakat és nevezd meg azokat!"

3. „A beszédanyag és beszédalak nyújtásánál mindenkor a tanuló

beszédszükséglete szolgáljon útmutatóul és a gyermek beszédtanulásának természetes fejlődésmenete!"

4. „A siketnéma beszédtanitásánál az alábbi célok lebegjenek szemeid előtt: a) a szellemi képességek kifejlesztése; b) a tárgyismeretek szerzése; c) a beszédkészség kifejlesztése, a mihez d) a szájról való leolvasás, irás és olvasás gépies ügyességének fokozása is járul."

5. „Szentelj különös figyelmet a beszéd elemeinek s azokra gyakran térj vissza!"

6. „Oszd fel az egész beszédtanitási anyagot kisebb egészekre; gyakorold be tökéletesen az elvégzett feladatokat és ismételd át gyakran azokat!"

7. „Használd a hangbeszédet mindig és mindenütt és követeld meg használását hasonló mértékben tanulóidtól is!"

Walther iskolatanácsos *Geschichte*-jében azt irja, hogy *Hill* ezekkel a mondatokkal a grammatikusok eljárásának megadta a kegyelemdöfést. Bennük a felújitott német módszer reformja nyer kifejezést. Az alábbiakban *Hill* eljárását akarom ecsetelni.

Hill elméletében a beszédanyagot és alakot, — hogy fejlődésük minél szembetünőbb legyen — külön-külön szerepeltette; a gyakorlatban azonban nem egymásután, hanem egymás mellett léptek fel. A beszédtanitás anyagát három részre osztotta.

Az I. foknak, az egy évig tartó előkészitő oktatásnak célja: a) a gépies beszéd, leolvasás, irás és olvasás gyakorlása, b) a figyelem és szemlélő tehetség felkeltése, c) a szerzett képzetek neveinek gyüjtése. A II. fok (tartalma 3 év) feladata: a) a szemlélő tehetség gyakorlása, továbbá az összes szellemi képességek felébresztése és fejlesztése, b) a tanuló környezetéből származó képzetek és ismeretek gyüjtése, c) az elemi nyelvnek gyakorlati úton való elsajátitása és d) az érintkezési eszközök továbbfejlesztése, mégpedig a beszédet illetőleg: a szótagok és szavak helyes hangsúlyozása által; az irást illetőleg pedig: a szépirás által.

Hill tehát a hangbeszéd segélyével nyujtandó önálló szemléltető oktatást vezetett be, amint azt *Graszmann, Denzel, Harnisch, Diesterweg* és mások nyomán már a népiskolákban is megcselekedték. Hill erre vonatkozólag azt mondja: „Ezen a fokon, amennyiben azt a növendékek szemléletköre megengedi, keresztül vándoroljuk az egész világot és megnézetünk és megneveztetünk velük mindent, ami szemük ügyébe esik. Ilyeténképen megismerik mindazt, ami őket környezi. Az ismeretlentől sem idegenkedünk, de nem is keressük fel azt mindaddig, mig a gyermek otthonát nem ismeri, valamennyi jelenséget észszerüen felfogni nem képes s magát szóban és irásban kifejezni nem tudja." A fentiekből láthatjuk, hogy Hill tanitási anyaga és eljárása lényegesen különbözik a grammatikusokétól. Mig emezek tanitásmenetét szigorúan a nyelvtani alaktan szabta meg, addig Hill a tanitás anyagát tér és tárgyi szempontok szerint állitotta össze. Oktatási anyagának első szemléletkörét az iskola képezi. Itt az iskolában levő tárgyakkal és az iskola személyzetével foglalkozik. A növendékekről folyó beszélgetés kapcsán szó van az emberi test részeiről és a ruházatról is. Ezek az ismeretek a tanitás későbbi folyamán

koncentrikus körökben mindinkább bővülnek. Másodszor a lakóházra (szoba, család, konyha stb.) kerül a sor. Harmadszor a lakóház környezetét, negyedszer a lakóhelyet, ötödször a környéket s végül az ég jelenségeit tárgyalja.

Hill nemcsak a rendszerben, hanem a tanitási anyag kiválogatásánál is ellentétbe helyezkedett a régiekkel. A régi iskolában legelőbb is osztályokba sorozott tőszavakat tanitottak. Danielnek, a metodikusnak kézikönyvében a mondatok csak a 100 oldalas szójegyzék után következtek. Az egyes mondatok a sintaxis szabályai szerint voltak elrendezve. Az úgynevezett mintaszavak tarka egymásutánban következtek és végül a megfelelő nyelvtani szabályról volt szó. Nyilvánvaló tehát, hogy az igy nyert beszédfoszlányokkal a siketnémák sohasem voltak képesek magukat összefüggően kifejezni.

Egyes szavakat Hill is tanitott, de ő arra törekedett, hogy azokat mielőbb rövid mondatokba foglalja. Hill azt mondja: „Nemcsak arra kell törekednünk, hogy a tanulók puszta szóismeretre tegyenek szert, hanem hogy egyúttal a tárgyakat is alaposan megismerjék. Tehát necsak nevezzük meg azokat, hanem figyelmeztessük növendékeinket a dolgok tulajdonságaira, a tárgyak anyagára, állapotukra, cselekvésükre, részeikre és alkotásukra, továbbá más dolgokhoz való viszonyukra, miáltal használatukra, keletkezésükre stb-re is rávezetjük őket. Szabály tehát, hogy mindennek, amit a tanulók alaposan megszemléltek, megfelelő kifejezést is adjunk; lehet az fő- vagy melléknév, ige vagy bármely más beszédrész. Igy jönnek létre esetről-esetre kisebb leirások. Az igy szerzett szemléltetési anyagot különböző szempontból később újra feldolgozzuk. Hill erre vonatkozó útasitása a következőképen szól: „A tanár kötelessége, hogy minden szemléltetési körnek megfelelő grammatikai és tárgyi olvasótáblákat készitsen, melyekre a tanitásnál tekintettel kell lennie. Ezek olvasása az előzetes szóbeli feldolgozást tételezik fel, s csak ismétlésül szolgálnak. A képzetek nyujtásánál, a szemléltető tárgyak szabatos és minden oldalú megbeszélését, melynél a gondolatmenetet a tanuló irányitja, egy másik tárgyalás követi. Ennél az anyagot bizonyos jellegzetes tulajdonságok és vonatkozások szerint rendezzük."

Az elemi beszéd elsajátitása után a nyelvformák gyakorlására kerül a sor. Hill erre vonatkozólag a következőket mondja: „Ha egy vagy több kép megbeszélése által, a puszta használat következtében a növendék figyelmét valamely nyelvtani formára felhivtuk és annak jelentőségét megértette, akkor a nyelvtani alak megrögzitése végett a már régebben földolgozott beszédkörből is merithetünk példákat."

(Folyt. köv.) Forditotta: **Erdős István.**

VEGYESEK.

Kinevezések. A nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr *Németh Lászlót,* a siketnémák kecskeméti intézetének igazgatótanárát a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába igazgatóvá, *Skultéty Lajost,* a budapesti áll. kisegitő iskola tanárát a IX. fizetési osztály 3. foko-

zatába, *Lázár Pált,* a siketnémák budapesti intézete, *Wellinger Mihályt,* a vakok budapesti intézete, *Török Sándort,* a siketnémák temesvári intézete, *Adamcsik Istvánt,* a siketnémák körmöcbányai intézete, *Iván Józsefet,* a vakok budapesti intézete és *Puha Lászlót,* a siketnémák budapesti intézete tanárát a X. fizetési osztály 3. fokozatába; továbbá *Balázs Gézát* a siketnémák aradi, *Varsányi Ferencet* a siketnémák egri, *Györgyffy Ákost* a siketnémák váci intézetéhez, *Frey Józsefet* a budapesti áll. kisegitő iskolához, *Michels Fülöpöt* a siketnémák budapesti, *Schnitzl Gusztávot* a siketnémák kecskeméti, *Mayer Andrást* a siketnémák váci, *Rieger Györgyöt* a siketnémák jolsvai, *Faragó Gézát* a gyengeelméjüek budapesti, *Nemesdfalvy Józsefet* a siketnémák soproni, *Schäffer Mátyást* a siketnémák körmöcbányai, *Tóth Árpádot* a siketnémák debreceni, *Miskey Károlyt* a siketnémák körmöcbányai, *Juhász Zoltánt* a siketnémák jolsvai és *Pető Ferencet* a siketnémák szegedi intézetéhez, valamennyit ideiglenes minőségben, a XI. fizetési osztály illetményeivel, kinevezte. Továbbá *Simon József, Szabó Károly, Lett József, Fiedler Lajos, Vayán Ferenc, Varga Béla, Tamás István, Deschensky Nándor, Joó Sándor, Sándor Szilveszter, Sturm József* és *Kozma Sándor* II-ik éves gyógypedagógiai hallgatókat gyakorlati szolgálattételre kirendelte.

Áthelyezések. *Wentzel Józsefet* a siketnémák ungvári intézetétől tanári szolgálattételre a siketnémák kolozsvári intézetéhez, *Pirovits Jenőt* a borosjenői gyógypedagógiai nevelő- és foglalkoztató intézetétől a siketnémák pozsonyi intézetéhez, *Miskey Károlyt* a siketnémák kecskeméti intézetétől a siketnémák körmöcbányai intézetéhez, *Mousong Pált* a siketnémák váci intézetétől a debreceni intézetéhez, *Pető Ferencet* a siketnémák váci intézetétől a siketnémák szegedi intézetéhez, *Juhász Zoltánt* a siketnémák váci intézetétől a siketnémák jolsvai, *Hercsuth Kálmánt* a siketnémák pozsonyi intézetétől a siketnémák temesvári intézetéhez, *Deschensky Ferencet* a siketnémák budapesti intézetétől a siketnémák ungvári intézetéhez az igazgatói teendők ellátására, *Török Sándort* a vakok budapesti intézetétől a vakok szombathelyi intézetéhez vezetői minőségben áthelyezte és végül *Nagy Pétert,* a siketnémák kolozsvári intézetének tanárát, ugyanezen intézetnél az igazgatói teendők végzésével megbizta. — *Hercsuth Kálmánt* a siketnémák temesvári, *Vayán Ferencet* a siketnémák pozsonyi intézetétől vissza, illetőleg kölcsönösen áthelyezte.

Hibaigazitás. A „Magyar Siketnéma-Oktatás“ 6—7. számának 103-ik oldalán a Walther Edéről szóló közleményben két hiba van. A 20-ik sorban „kriezeni siketnéma-intézet“ van nyomtatva *„vriezeni....“* helyett. Ugyanezen lapon alulról számitva a 7-ik sorban egy szó kimaradása érthetetlenné tette az egesz mondatot, amelynek igy kellett volna kezdődni: „Ezáltal *Walther Vatterrel* szemben....“

Új könyv. *„A betűknek elemeikre való felbontása és a némák beszédre való tanitásának művészete.“* Irta Juan Pablo Bonet. (Madrid, 1620.) Franciából forditotta Adler Simon. — 2 koronáért kapható a „Magyar Siketnéma Oktatás“ szerkesztőségénél Kecskeméten.

Sziládi László könyvnyomdája Kecskeméten.